

Tıp Sembolü ile İlgili Tıp Fakültesi Birinci ve İkinci Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri*

Opinions of the First and Second Year Students of the Faculty of Medicine About the Medical Symbol

Ilgaz Akdoğan¹

¹Prof. Dr, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi AD.
<https://orcid.org/0000-0003-3324-4629>

Sayın Editör;

Tıbbın sembolü tarih öncesi çağlardan beri asaya sarılı yılan olarak bilinmektedir.¹ Tıp sembolü olarak yılan figürleri bir asa ya da çubuk etrafına sarılmış bir ya da iki yılan, kadehe sarılmış veya kâseye doğru uzanmış bir yılan, birbirine sarılmış iki yılan gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır.² Tıp sembolü bir dizi tarihi ve etik değeri içinde barındırmaktadır.^{2,3} Bunlar hekimliğe atfedilen sağlık, şifa, sağaltım sağlama, bilgelik, saygınlık, sağduyululuk, ileri görüşlülük, yenilenme, koruyuculuk, hızlı karar alma gibi değerlerdir.² Bu çalışma tıp sembolünün temsil ettiği mesleki ve etik değerlerin tıp fakültesinin ilk yıllarında öğrenim gören birinci sınıf ve ikinci sınıf öğrencilerindeki karşılıklarını anlamak için planlandı. Bu çalışma ile tıp fakültesi öğrencilerinin tıbbın sembolü ile ilgili bilgilerinin ve farkındalıklarının anlaşılması, temsil ettiği mesleki ve etik değerler hakkındaki görüşlerini anlamak amaçlandı.

Çalışmanın Etik Kurul izni, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Girişimsel Olmayan Klinik Etik Kurulu'nun 16.12.2021 tarih, Protokol no: 2021/189, Karar no:05 kararı ile alınmıştır. Ocak 2022 tarihinde Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinden gönüllü olan öğrencilere gerekli açıklama yapılarak tıp sembolü ile ilgili beş sorunun yer aldığı bir anket formunu doldurmaları istenmiştir. Çalışmaya toplam 124 öğrenci katılmıştır (51 öğrenci birinci sınıf, 73 öğrenci ikinci sınıf). Anket soruları hazırlanırken literatürde yılan ve asanın temsil ettiği kavramlardan yararlanılmıştır. Soruların dördü açık uçlu, biri ise birden çok seçimli soru içermektedir.

Ankette yer alan sorular ve yanıtların değerlendirmesi aşağıda verilmiştir.

Birinci Soru: Tıbbın Sembolü ya da Amblemi nasıldır, ayrıntılı olarak tarif ediniz.

Yanıtlar: Her iki sınıftaki öğrencilerin bir tanesi hariç çoğunluğu ilk soruya yanıt vermişlerdir. Sadece birinci sınıftan bir öğrenci "bilmiyorum" yanıtını vermiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde genellikle yılan, bir asaya sarılı bir ya da iki yılan, kanatlı asaya sarılı yılan olarak tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Birinci sınıftan iki öğrenci meşaleye sarılı yılan, ikinci sınıftan bir öğrenci tasa uzanmış yılan şeklinde tarif yapmıştır. İkinci sınıfta kanatlı asa yanıtının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sınıftan iki öğrenci asa, yılan ve bitki (dal) şeklinde tanımlama yapmıştır.

* Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 2023; 13 (1):1-3
e-ISSN: 1309-8004

Geliş Tarihi – Received: 03 Ekim 2022; Kabul Tarihi- Accepted: 17 Aralık 2022

İletişim - Correspondence Author: Ilgaz Akdoğan <ilgazakdogan@yahoo.com >

Etik Kurul Onayı: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
(Tarih: 16/12/2021, Sayı: 2021/189)

İkinci soru: Tıbbın Sembolü nereden kaynak almaktadır, neden bu sembol seçilmiştir?

Yanıtlar: Birinci sınıflarda 15 öğrenci (% 29,4) mitoloji, beş öğrenci (% 9,8) yılan, diğer öğrenciler (31 öğrenci, % 60,8) “bilmiyorum” şeklinde yanıt vermiştir. İkinci sınıflarda 36 kişi (% 49,3) mitoloji, 11 öğrenci (% 15,06) yılan yanıtı, diğer öğrenciler (26 öğrenci, %35,6) ise “bilmiyorum” yanıtı vermiştir (boş bırakılan yanıtlar dâhil).

Üçüncü Soru: Bu sembol ülkemizde ilk olarak nerede kullanılmıştır, bildiklerinizi yazınız.

Yanıtlar: Birinci sınıflarda, iki öğrenci İstanbul Üniversitesi ya da Ankara Üniversitesi, iki öğrenci Ege Bölgesi’nde, iki öğrenci II. Mahmud zamanında yanıtını vermiş, diğer öğrenciler (45 öğrenci, % 88,2) “bilmiyorum” şeklinde yanıtlamıştır. İkinci sınıflarda, üç öğrenci Cerrahpaşa Üniversitesi, beş öğrenci Sağlık Bakanlığı, bir öğrenci Kızılay yanıtını verirken diğer öğrenciler (64 öğrenci, % 87,7) “bilmiyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

Dördüncü Soru: Sizce Tıp Sembolü aşağıdakilerden hangileri ile ilgilidir, size hangilerini çağrıştırmaktadır? (Birden fazla sayıda işaretleyebilirsiniz).

Yanıtlar: Çoktan seçmeli bu soruya verilen yanıtlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur (**Tablo 1**).

Tablo 1: Tıp Fakültesi birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin “Tıp Sembolü” ile ilgili olduğu düşünülen mesleki değerleri işaretleme sayıları ve sınıf içindeki yüzdeleri.

Tıp sembolünün ilgili olduğu düşünülen mesleki değer (kavram)	Birinci Sınıf (Toplam 51 kişi)	Sınıf içinde %(yüzde) değeri	İkinci Sınıf (Toplam 73 kişi)	Sınıf içinde %(yüzde) değeri
Sağlık	38	74,5	56	76,7
Şifa (Sağaltım)	43	84,3	57	78,1
Bilgelik / Güven	29	56,9	40	54,8
Saygı (Kutsallık)	26	50,9	33	45,2
Ölümsüzlük	17	33,3	13	17,8
Hekimliğe (Mesleğe) Aidiyet	24	47,1	36	49,3
Olumsuz Duygular	7	13,7	4	5,4
Yenilenme / Gençleşme	16	31,3	14	19,2
Ölüm	13	25,5	13	17,8
Zehir / Panzehir	34	66,6	50	68,4
Güç ve Hız	17	33,3	20	27,4
Koruyuculuk	32	62,7	44	60,2

Hem birinci sınıflarda hem de ikinci sınıflarda en fazla işaretlenen seçenekler sırasıyla şifa (sağaltım), sağlık, zehir/panzehir, koruyuculuk ve bilgelik/güven olarak gözlenmiştir. Bu soru için tıp fakültesi birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinde birbirine koşut sonuçlar elde edilmiştir. En az işaretlenen seçenek ise her iki sınıf için de “olumsuz duygular” seçeneğidir.

Beşinci Soru: Sizce Diğer Temsil Ettiği Değerler (Varsa) Nelerdir? (Birden fazla sayıda yazabilirsiniz).

Yanıtlar: Bu soru için her iki sınıf için de çoğunlukla dördüncü sorudakiler yeterli şekilde yanıt verilmiştir. Birinci sınıflarda ilave olarak verilen yanıtlar; “konsantrasyon, denge, esneklik, etik”, “saygınlık, iyileştirme”, “iyilik”, “yardım”, “birlik” ve “sorumluluk” şeklindedir. İkinci sınıflarda ise bu soruya ilave yanıtlar; “yaşam”, “umut”, insan, iyileşme, şifa”, “tanrısallık, tanrıçalık”, “adalet”, “tarih”, “hem yaşam hem ölüm” ve “şifa ve hastalığın bir döngü halinde birbiri ile ilişkisi” şeklindedir.

Anket sorularına verilen yanıtlar incelendiğinde, tıp sembolü ile ilgili öğrencilerin çoğunluğunun tanımlamalarında yılan ve asayı kullandıkları görülmektedir. Sembolün kaynağı hakkında genellikle mitoloji ve yılan yanıtları gelmiştir, ancak birinci sınıflarda 51 öğrenciden 31’i, ikinci sınıflarda 73 öğrenciden 26’sının “bilmiyorum” yanıtını verdiği gözlenmiştir. Bu sayılar oldukça yüksek bir oranda sembolün nereden kaynaklandığının bilinmediği şeklinde yorumlanabilir. Tıp sembolünün ülkemizde ilk nerede kullanıldığı sorusuna verilen yanıtların çoğunlukla yanlış yanıt içerdiği ya da “bilmiyorum” şeklinde olduğu göze

çarpmaktadır. Türkiye'de tıp sembolünün ilk defa resmi olarak kullanılması 1836 yılında Sultan II. Mahmud döneminde Mekteb-i Tıbbiye öğrencilerinin resmi kıyafet olarak yakalarına yılanlı asa işlemesi ile olmuştur.² Sembol hangileri ile ilgilidir, size hangilerini çağrıştırmaktadır sorusu için şifa (sağaltım), sağlık, zehir/panzehir, koruyuculuk ve bilgelik/güven yanıtları sırasıyla en çok işaretlenen yanıtlardır. Zehir/panzehir yanıtı için yılanın yaptırdığı çağrışımın yanı sıra panzehirin ilaç olarak yani tedavide de kullanıldığı akılda tutulmalıdır.

Literatürde çoğunlukla tıp sembolünün tarihsel kökenlerini inceleyen çalışmalar ile karşılaşılmaktadır. Bu çalışmalarda tarihsel köken olarak birbirinden farklı iki sembolün öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri mitolojideki tıp ve sağlık tanrısı Asclepios'un elinde taşıdığı asadan köken alan asaya sarılı tek yılan, diğeri mitolojide tanrıların habercisi ve ulak tanrı Hermes'in asası olan Caduceus'tan kaynak alan kanatlı asaya sarılı çift yılanıdır.² Tıp sembolü ile tıp fakültesi öğrencilerinin ilişkisini inceleyen çok az sayıda yayına rastlanmaktadır. Shetty ve ark.'nın Hindistan'da yaptıkları çalışma bu konuda yapılmış az sayıda çalışmadan biridir.⁴ Bu çalışmada, iki yüz doktor ve yüz tıp fakültesi öğrencisi üzerinde bir anket uygulanarak tıp sembolünün hangisi olduğunu işaretlemeleri istenmiştir. Seçeneklerde, mitolojideki sağlık tanrısı Asclepios'un sembolü yılan ve asa ile yine mitolojik tanrı Hermes'in asası olan Caucedus'un çift yılan ve kanatlı asası vardır. Tıp fakültesi öğrencilerinin bu soruya % 92 oranında Caucedus yanıtı verdikleri gözlenmiştir. Çalışmamızda tıp fakültesinin erken dönemleri olan birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine açık uçlu bir soru ile tıp sembolünü tarif etmeleri istenmiştir. Çalışmamızın amacı tıp fakültesi öğrencilerinde tıp sembolü ile ilgili farkındalık yaratmak ve sembolün karşılığı olan mesleki ve etik değerleri ortaya koymak olduğu için Shetty ve ark.'nın⁴ çalışmasındaki gibi semboller verilir içlerinden seçim yapması yerine açık uçlu sorular tercih edilmiştir.

Sonuçlar değerlendirildiğinde tıp fakültesi öğrencilerinin genel olarak tıbbın sembolü ile ilgili bilgileri ve farkındalıklarının olduğu ancak tarihi kökenlerini bilmedikleri görülmektedir. Tıp sembolü tıbbi ve etik değerleri temsil eden imgeler içermektedir. Bunlar hekimliğe atfedilen şifa, sağlık, sağaltım sağlama, bilgelik, güven, saygınlık, yenilenme, koruyuculuk gibi mesleki değerlerdir. Bu imgelerin temsil ettiği değerler hekimlik mesleği için yaşatılması gereken değerlerdir. Tıp eğitiminde tıp sembolünün tarihsel arka planının bilinmesi ve ifade ettiği değerlerin öğrencilere aktarılmasının önemli olduğunu düşünüyoruz.

Bilgi

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Onay

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 16/12/2021 tarih, 2021/189 sayısı ile etik kurul izni alınmıştır.

Kaynaklar

1. Coston TO. The proper symbol of medicine. Trans Am Ophthalmol Soc 1970; 68:359-63.
2. Akdoğan I. Tıp sembolünün tarihçesi üzerine bir değerlendirme. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2022;12(3):456-63.
3. Young P et al. Rod of Asclepius, symbol of medicine. Revista Medica de Chile Rev Med Chile 2013;141:1197-1201.
4. Shetty A, Shetty S, Dsouza O. Medical symbols in practice: myths vs reality. Journal of Clinical and Diagnostic Research 2014;8(8):12-4.